

TAŞPINAR

C.H.P.
AFYON HALKEVİ

İÇİNDEKİLER

Halkı okutmak .

Hava - ve hava tehlikesi .

Hatay istiklâli için .

Köycülükde ideal ne olmalıdır ?

Her gül böyle açar . (Şiir)

Yalnızlık . (Şiir)

Yüzük parmağı hakkındaki halk bilgileri.

Güneş. « sağlık öğütleri. »

Akşam . (Şiir)

Adanalı Ziyadan parçalar .

Afyonda söylenen türküler .

Afyonda eski zamanlarda yaşayış .

Zihni Çerçel .

Yusuf Mazhar Âren.

Edip Âli .

Aziz Üçok .

Sabahaddin Öz .

Mecdeddin Akın .

Hasan Askeri .

Dr . Şadi Kiray .

Muzaffer Görktan .

Bekir Sıtkı Sencer

H . M .

Edip Ali .

SAYI : 56 .

HAZİRAN - 1937 .

11/7/1937 56

TASPINAR

CİLT : 5.

SAYI : 56.

Afyon Halkevi Tarafından
Her ayın ondokuzunda çıkarılır.

İdare Yeri : Afyon Halkevi

- Haziran - 1937

Halkı Okutmak.

OSMAN FERİT SAĞLAM'IN
TÜRK TARİH KURUMUNA
ARMAĞANIDIR

Ali Çerçel.

1 Cumhuriyet ve devrimin anlam ve yapımı hakkındaki yazılarla, mahalli tetkiklere ve Halkevlerinin giderine uygun yazılara dergimizin sayfaları minnetle açıktır.

2 Münevver gençlerimizin vatanî ve ulusal mevzulara, memleket ve tabiat güzelliklerine ait yazıları için dergimizde yer ayırdık, ilgilerini ve yazılarını memnuniyetle bekleriz.

Yazı İşleri Direktörü:

Edip Ali Gökpinar

Parti genel sekreterliği memleketteki kalem sahiplerini hayırlı bir hizmete çağırıyor . Yapılan tetkiklerden anlaşılmış ki halk okuyor ve okuduğu eserler çok kere 50000 nushaya kadar basılıyor . Ferhat gene o Ferhat , Leylâ halâ ihtiyarlamamış , asırların Aşık garibi yine sazını çalıyor . Acaba bu hikâyeler bütün hurafeleri, bütün efsanelerile niçin kapışılıyor ? Niçin bu kahramanlar acip ve garip karakterleriyle halâ halkın ruhunu cezbetmekte ? Çünkü asırlardır onun acıdığı , sevdiği , coştugu düşünülmemiş . Asırlardır ona bedîi ihtiyaçlarını tatmin eden aradığı eser verilmemiş . Bu gün a-yakta duran eserler arasında yüz binlere hitap eden kaç tane var ? o ki okumayı öğrenmişti . Hemen evvelce taş basmalardan dinlediği Arzu - kanberleri , Şahmeranları, Tahir - Zühreleri aradı . Masal dinliyen çocuklar gibi ruhunu bulduğu kitabın garibelerine kaptırdı . Kulağını ona açtı ve gözünü o satırlara çevirdi . Bu dinliyen kulağa bir süzgeç, bu okuyan göze kötülüğü ve çirkini tevkif eden bir adese takmak gerek . . İşte kalem sahiplerinden beklenen iş . .

Okuyan yüz binlerin heyecanını rasgele mecralardan kurtarmak ; i-yiye , güzele , yeni Türk medeniyetinin yoluna çevirmek halk ruhunu işlemekte büyük bir rol oynayacak . Ferhat bütün varlığı ile ideali ne kavuşmak istiyen ne kuvvetli bir tiptir ? Onda ihtirasları yaratın , ona dağları nefesile deldiren Şirin bir camianın idealine timsal olacak bir şekil verilmeğe ne kadar yaklaşıyor ? İş bu ihtirası , bu ideali yeni bir ruhla yaratmaktadır . Temenni ederiz ki büyük kömeleri yeni Türk kültürünün ufuklarına sürüklemek için bu zevkin ateşile yananların sayısı çok olsun . .

HAVA - VE HAVA TEHLİKESİ

Yusuf Mazyar Kiron

Tarih devrinde ve tarih devrinden evvel kuvvetliler zaifleri esir etmişlerdir , mahvetmişlerdir veya tehakküme katlandırmışlardır...

Tabiatın istikmal ettiği müdefaa tertibatı arkasında berinan bir çok milletlerin , insan san'at ve kuvvetinin , günün birinde o tertibatı yendiği zaman maglup ve perişan olduklarını bilmiyormuyuz ?

Termopiller , Alplar , Denizler , Çöller , Hisarlar arkasında yeterseren milletleride , onların medeniyetlerininide bir kısım insanların kolayca bir geçidi aşmak , bir dağı atlamak , bir denizden geçmek , bir çölde yürümek , bir divarı yıkmak derecesine vardıkları zamana kadar muhafaza edebilmişlerdir .

İnsanlar yürüdükçe , yükseldikçe harbin mefhumu , vesilesi , sebebi değişse bile saiki olan şey , hulkı karakterimizin değişmemezgine bağlı olarak , daima aynıdır . Harp daima harbirdir... Ve maglup edilecek milletler bulundukça harp devam edecektir... Eger Almanlar galebe kanaatı beslememiş olsalar Fransızlara saldırmazlar ve Aduva maglupları da Habeşistan dağlarını kolay aşmak vesaitine malik bulunmasalar Necaşinin topraklarına tekrar el uzatamazlardı..

Dünya yüzünde kendini müdefaa edemeyecek ve başka milletlerin hırsını uyandıracak cemiyetler kaldıkça harp sözü ve top sesi kulaklarımızdan gitmeyecektir .

Türk milleti ucu geçmiş asırların derinliklerinde gaip olmakda olan zencirleme hayatındaki varlığını kendisini kuvvete müdefaa etmek hasleti sayesinde koruya bilmiştir .

Bu milletin dünkü tarihide bunu isbat eyleyor..... Her zaman ölümü hiçe sayan , kanını dökmekden korkmayan , yurd sever milleti - miz toprağını korumağa hazır ve kadırdır . Lâkin :

Lakin ilim ve san'atın yeni icad ettiği tayyareler vardırki bunları durdurmak için ölüme göküs gerilsede faydasız , bunları yenmek için kan saçılmasıda yersizdir ...

Katı yerde yaşayan insan bu hava canavarlarına karşı temamile

acizdir ... Yerdeki kahramanlık , cephelerdeki fedakârlık , her şey ve her şey tepemizde uçan bunların korkunç kanatlarının gölgeleri altında silinüp gider .

Türk milleti !

Duşmanların hırsını uyandırıp üstüne harp çekecek kadar zaif olmakdan kork - Sana Atatürkün bağışladığı güzel yurdunda - mes'ud olmak istersen kuvvetini artır ... Ve mutlaka inanki - senin havalarının boş olmadığını bilen ve kendi havalarının üzerinde senin tayyarelerinin tehlikesi belireceğini düşünen bir millet sana harp açamaz

Sen denizde kahramanlıklar gösterdin - yine göstere bilirsin - fakat denizler karalara birleşir .. Sen karalarda kahramansın Denizde ve karada kahraman olan senin uçsuz bucaksız havada da kahraman olduğuna kim hüküm etmez

Fakat havaya tayrare ile uçulur ... Ve düşmanlar üzerine tayyare ile koşulur ve ona tayyare ile karşı durulur

Tayyare yap , tayyareyi sev , ve deki :

((Benim , evladımın , neslimin selâmeti için - en eski zamanlarda yayı nasıl kullandımsa - tayyarede elimde öyle kolay âlet ve okum ne kadar çok idise tayyaremde o kadar çok olmalıdır....))

*
*
*

Tarih ile fen ve medeniyeti yan yana getirelim : Milli kuvvetlerin - şecaat ve nefis ferağati gibi yüksek hasletlerin - mütefevvik teknik ve müteveffik vesaite mukavemet edemediği yahud - bize heyecanlı savaş levhaları gösteren uzun veya kısa bir zaman sonunda - onun tazyikile büküldüğü veya kırıldığını görürüz ... Öyle ise , durmayalım , havalarda uçmağı öğrenelim ve uçaklarımızıda artıralım ,.

Hatay İstiklâli için

EDİP ÂLİ.

Hatay Türklerinin istiklâl şenliği bizim de bayramımızdır .

Hatay Türklerinin talii üzerinde tarihin yaptığı hatayı Atatürk tashih etti .

Antakya ve İskenderun . . Bu emsalsiz Türk incilerini imparatorluk gaybetti. Cumhuriyet Türkiye'si onları müstakil ve zinde olarak yeniden yarattı .

Müstakil Antakya ve İskenderun . . . Hududlarımızda Atatürkün diktiği defne ağacının üzerine konmuş bir çift kumru . Şen , sevimli ve minnet dolu gözlerle ana vatana bakıyor .

Antakya ve İskenderun . . . Vatan gülistanının açtığı iki göncedir . Tatlı kokuları her sabah , hasret yüklü ufuklarımızdan içimize doğru geliyor .

16 yıldır ruhlarını sıkan matem elbisesi Hataylıların sırtından çıkarıldı : Atatürk iradesile .

Arz üzerinde , hilkatin Türkler için özenerek ve süsleyerek ayırdığı en güzel parçalardan biri de , şüphesiz Antakya ve İskenderundur .

Köycülükte ideal NE OLMALIDIR ?

Aziz Üçok .

Köy ve köycülük mevzuunu mutalaa ederken Milli hududlarımız içinde de memleketin umumi kültürile menfaat ve fayda duygularıyla ve adalet sevgisile birbirlerine bağlı olan ve aşağı yukarı aynı yaşayış seviyesinde bulunan büyük bir ekseriyetle karşılaşılır .

Türkiye hududları içinde yaşayan 17 Milyonu aşan insan arasından Müşterek vasıfları billûrlaşmış 12 milyona yakın Türk köylümüz vardır . İctimaî ve hatta iktisadî vasıflar itibarile köy olmakdan çıkmamış kasaba ve bir kısım şehir halkımızda buna ilave edebiliriz . Şuhale göre Şehir halkı deye tasrih etmeden köy köylü dediğimiz zaman Ankara , İstanbul , İzmir gibi sayısı mahdut olan büyük şehirlerimizin dışında kalan yani kasabalarımızda , köylerimizde oturan ; ve göçebe yaşayan halkımızı kast ediyorum . Mamafî bu demek degildir ki şehir halkını ihmal edelim ! Fakat , şehir halkının refah ve inkişafı , hatta en kesdirme tabirile hayatı köylünün refah ve inkişafına bağlıdır . Zencirleme , yani birbirleriyle ve mntıka merkezlerine bağlı refahın husulünde amil olarak karşımızda bir köylü manzumesi ve bir köylü kitlesi çıkar .

bu mevzu üzerinde yine bu sütunlarda , geçen yazımda , adedinin 42 bine vardığını söylediğimiz köylerimizin kalkınmasının nasıl bir ehemmiyetle ele alınmaya layık olduğunu tekrarlamaya lüzum yoktur . Yer yüzündeki milletlerin kadınları arasında Türk kadınının çok başka değeri ve çok başka cevheri vardır . Denebilir ki dünyanın en itaatli ve en büyük kahraman kadını Türk kadınıdır . Hususi hayatında bu kadar necip bu kadar temiz ve yüksek olan Türk kadını iş hayatında da aynı derecede fedakâr ve çalışkandır . Bu bakımdan Devlet ve Milli varlık da tek bir kuvvet olan köylü gücünü iki kat hesap etmek lazımdır .

İstihsal kuvvetlerimizin bu nisbetteki faikiyetine rağmen köylü refahının hasıl olamaması cidden tetkik ve teemüle muhtaçtır . İlk hatıra gelen sebep bu büyük kuvvet , bu nihayetsiz varlık arzının sinesinde gömülmüş bir servet halinde kalmış olması olur . Erkeğinde

mütefekkirleri , şairleri , edipleri ve emsalsiz sanatkâr ve mimarları yetiştiren Türkün , kadınları da askerlikde , ilimde büyük , büyük iş - ler gördüğünü kimse inkâr edemez . İnsanların ilk tekâmül hamlele - rini yaptığı buz devirlerinde bile Türkler tabiat ile (İki el bir baş i - çin) düsturile çarpışmada muvaffak olmuş bir nesildir .

Bu dava belki şimdi niçin çalışmıyor , gibi bir سوالin yeri yoktur . Çünkü bugün , daha fazla çalışmakda ve daha çok didinmektedir .

Fakat , bu birlik mesaiyi karşılayacak randumanın alınamazsa bun - danda - psikoloji itibarile ortaya bir prensip çıkıyor . Görülüyorki insan tab'an mümkün olduğu kadar az çalışarak mümkün mertebe çok ka - zanamak istiyor . Bu insanın tabiatında vardır . Böyle oluyor , böyle ol - maktadır . Biz burada ekonomi ilmini tarif ve izah edecek değiliz . Toprağın verim ve kıymetine ait ne rant kanunu , ve ne de onun muvaffak ve muarızlarını tetkik ve mütalaa edeceğiz ; biz yalnız memleketimizde en mühim istihsal unsuru olan köylerimizin inkişaf ve refahını düşüneceğiz . Bugün tip aleminin yeni tetkikleri toprağın milletlerin inkişaf ve terddisinde mühim rol oynadığı çok ekilen top - rakların sun'i gübreleme ile yenilenmediği taktirde vitamini az mah - sul yetiştirdiğini ileri sürmektedir . Bu nazariye bazı medeniyetlerin inkirazında toprağın vitamin kuvvetinin azalmasını mühim bir amil saydığı gibi , Almanyanın son 19 uncu ve yirminci asırlardaki inkişaf - fıda sun'i gübre sanayiinin inkişafı ile alakalı görüyoruz . Beşeriyetin en eski beşiklerinden biri olan Anadolu için bu , ne kadar mühim nok - tadır . Bu nazariyeye göre bir milletin yeyeceğini tanzim etmek su - retile fikir ve seciye kuvvetlerini inkişaf ve tehâmül ettirmek kabildir .

Köylünün ruhî vasıflarını yükseltmek için Hükûmetin şu son gün - lerde tatbikine başladığı sistematik kalkınma planlarının bu nokta - dan nazari iytibare alınması lazım gelen ciheti olup olmadığını bilmi - yorum . Malum olan bir şey varsa oda köylünün hakikatta en müb - rem ihtiyacı olan yenilikleri yapmalarıdır . Mesela onda köyünden kasaba merkezine ve komşu köye yol ve şosa ; kuyulara bilezik ve sıhhi bir hale ifrağı , bataklıkların kurutulması , telefon tesisi , köy odası ve mektep binaları inşası gibi , her biri cidden köylünün ve kö - yün hayati ihtiyaçlarını teminini mükellef kılmaqdadır .

Köyün bayındırlık , Kültürel , baytari , tarım , sahalarındaki in - kişafalarını yöretecek surette senelere taksim planlarını tatbik edile -

ceğini görüyoruz . Şu hale göre muntazam bir program dahilinde ça - lışarak yollarını , temizliğini yapacak ; ve bütün yapılacak işler için lüzumlu salma paraları vererek mektebini köy odasını temin edecek - tir . Mutat mesai ile toprağın verim kabiliyeti üzerinde değişiklik , tabiri caiz ise teknikte tekâmül ve sureti umiyede iş bölümü gibi milli iktisat ve istihsal üzerinde tesiri olacak sebeblerin ve amillerin husulüne imkân bahış olabilecektir . Yani bu hal ile işsizliğin baha - lılığın önüne geçecek nasyonalizasyon vücut bularak milli tevhide me - sainin meydana getireceği neticelerden biri olan verimin çoğalması mümkün olacaktır ? Burada iktisat iliminin umumi hayatta mües - sir olduğu kaidelerinden milletce beraber çalışma esası çıkar . Bu - nunlada tekniğin ilerlemesine emegin ve verimin artması hadisesi doğacaktır . Biz , burada köylümüzün içtimai bünye ve vasıflarına göre topraktan alamadığı verimin Mill ekonomi çevresinde temini çarelerini izaha ve düşünmeğe çalışacağız .

Türk milletinin ve bilhassa köylüsünün kadın , erkek ; genç ve ihtiyar hepsinin hayatta güvenilmeğe övünmeğe değer hisseleri var - dır . Köylü kadını erkeğinin enbaş yardımcısıdır . Tarlada , bağda bahçede köylü kadınları erkekler kadar iş görür ve iş çıkarırlar , Şu halde , kadın bir aile temeli , aile uzvu oldukdan başka birde ekonomik uzvu yani para ve iş unsurudur . Kuvvetin iki kat hesap edilmesi lazım gelen esas budur . Bu kuvvetin verimli bir hale geti - rilmesi meselesi , köylünün refah mevzuunu teşkil eder . Hilkenen ze - ki ve gayyur olan Türk Milletinin , bizce şeref , fakat hayat müca - delesinde bir nakise olan vasıflarından biri kendini tanıtmak gayğu - sunu duymamıştır . Ve hiç bir ihtiyaç için kimseye boyun egmeme - sidir . Her halile sadakat ve itaat şiarı olan bu necip Millet her han - ki bir sebep ve ihtiyaç için şu ve bu kapılara baş vurmasını bilmez . Buna münevverlerimizden dahi misal bulmak güç değildir . Elinden bir tutana eremediği için Müktesabatıla mütenasip sanat ve istidadi - le uygun hizmet bulamıyarak cemiyete müfit olamamak bedbahtlığın - da kalanlarımız eksik değildir . Yurdun yükselmesi ugrunda bütün imkânları bahş eden hükûmetimizin bu milli enerjiyi faydalı ve verim - li kılacak tedbirleri asla esirgememektedir .

En büyük iftihar ve itimat kaynağı , kalbinin ümidi , başının şuu - ru büyük atasının sevgisi Türk varlığının meşâlesidir .

HER GÜL BÖYLE AÇAR

Sabahattin Ö.

Açsın deye bu sabah bahçesinde son bir gül
Göksünü parçaladı dikenlerde bir bülbül ;
Ve akıttı kanını güle renk olsun deye ...

Emdikçe yudum , yudum dikenler kızıl kanı
Esti küçük başında binbir aşkın tufanı
Ve işledi bu rengi son umduğu bir güle ..

İlk fecir gölgeleri kovarken kuytulardan
Yükseldi bir ölümün çingırağı sulardan
Ve bir vücut devrildi dikenlerin dibine ...

YALNIZLIK ..

Mecdeddin Akın .

Ruhunda ıssızlığın sonsuzluğu uzansa
Saatler bir kurt gibi tüketecek ömrünü :
Yalnızlığın içinde böyle kıvranmaktansa ..

Kime söyleyeceksin , duyup düşündüğünü ?
Dudaklarından çıkan her ses kalacak sende ,
Bir ceryan gibi dönüp dolaşacak çevrende ...

Alnının ateşini hangi el okşiyacak ?
Ve hangi kollar seni saracak « Yavrum » deye ,
« Yavrum alnın ateşten , ateş alnından sıcak »

Seni hangi bir bakış atacak düşünceye ,
Hangi ses sana derin bir sevgi tattıracak ? ..
Yazıkki onlar senden sen onlardan çok uzak !

Ne mutlu Türk köylüsüne ki , onun efendi olduğuna hâle ve istikbale hitap eden , ve onu canı gibi seven Atatürkü var . Varolsun bu büyük varlık !

Bütün bu imkânların husulü köycülükde tekâmül ve inkişaf ve refahın doğumunun başlıca amili olacaktır. (Devam edecektir.)

Güneş .

Dr. Fadi Kiray

Güneş ışığının zararları ve faydeleri .

Güneş ışığının içinde kırmızı , menekşe , lâcivert , mavi , yeşil , sarı , turuncu ve beyaz renklerde zıyalar vardır , elimizde bulunan bir aletle bunları birer birer ayırır ve gö.ü.üz , netekim siz de hafif yağmurlu günlerde güneşin zıyasının havadaki küçük su habbelerinden geçtiği için havada meydana çıkan allı , yeşilli , kırmızı bir yuvanlak gö.ür.sünüz , işte bu renklerdir , bu renklerin herbirisinin vücudaya yarayan ayrı ayrı tesirleri yani zararları ve faydeleri vardır , meselâ : bu renkli zıyaların hepsi hayvanlar , yeşil otlar ve ağaçlara çok faydelidir , şimdi evvelâ zararlarını sonra faydelerini anlatalım :

Güneşin renkli zıyalarının zararlı olanları :

Kırmızı ziya , asabiyyeti , hiddeti , gücenmeyi , intikam hissini uyandırır , güneş zıyasında uzun müddet duran bir adam menekşe zıyası tesir ederek evvelâ yüzü ve açık yerleri kızartır , sonra şişer eğer ziyada durmak uzarsa deri kabarır , yanmış gibi içine sular dolar eğer daha ziyada durulursa âdeti bir yanık yarası hasıl olur ; En ziyade yazın açık kuru havada kışın da karlı zamanlarda güneşli bir havada güneş yangını çok olur kar güneşin bu yakıcı zıyasını beyaz olduğu için toplıyor geriye döndürerek etrafa veriyor , en ziyade alâmeti gözden başlar gözler kızarır kanlanır güneşli bir havada karlı dağlarda geçenlerin gözleri kör olduğu kitaplarda yazılmaktadır , bu gibi tehlikelerden kurtulmak için geniş kenarlı hafif mantar şapkaları geymeli ve ya ince sık dokunmuş sarı ve turuncu renklerde bir bezle açık yerler sarılmalıdır böyle zamanlarda sarı camlı gözlük kullanmak çok iyidir . Güneş çarpması esmerlerden ziyade beyazlarda çokca görülür , buda şiddetli baş ağrısı , bazan kusmalar baygınlıklar görülür , böyle olan hastaları hemen gölgeye almalı göksünü kafasını açmalı yüzü morumsu kırmızı ise soğuk su döküp yokarda tutmalı , donuk , beyaz ise yüze ve kafaya soğuk su dökmemeli ve hemen aşağıya sarkıdarak ayakları kalçadan itibaren yukarıya kaldır -

malıdır , birincide eller ayaklar ogulur ikincide ogulmaz , bir taraf -
tan da hastayı istirahata bırakmalı gürültü etmemelidir . Güneşli za -
manlarda çalışmaya mecbur olanlar yanında sarımsak bulundurmali
alına şakaklarına sürmeli ve ara sıra yimelidir .

Güneş renkli zıyalarının faideleri :

Güneş ışığı içinde zararlı olmayup çok faideli olanlar da vardır ,
meselâ , bu ışığın içindeki renklerin hepsi birden ve bilhassa beyaz
zıya bütün yeşilliklerin canlanmasına , yetişmesine yardım eder kırmızı ve sarı zıyalar , meyvaların olmasını ; olgunluğunu , sağlamlar bu zıyalar aynı zamanda fazla sıcaklık yaptıklarından bir takım mu -
zır böcekleri , küçük hayvanları öldürür , menekşe ve lâcivert zıya -
lar da bunlara yardım eder , bit pire ve küçük kurtlar bu zıyalardan kaçarlara , menekşe , lâcivert zıyaların karşısında mikrop dediğimiz çok küçük hayvanlar uzun zaman dayanamazlar , kırmızı zıya hiddeti asabiyyeti çoğaltır fakat vücudun sağlamlığını , dayanıklığını da be -
raber çoğalttığı için bir çok hastalıkların bu yüzden iyi olduğu gö -
rülmüştür , vücudun yapısında , çatısında bozukluk olduğu zaman biz ekseriya öyleden sonra sıcaklığının şiddeti biraz geçince güneş zıya -
sı almak lâzım olduğunu insanlara , hastalarımıza tavsiye ediyoruz , yeşil zıya sinirleri rahatlaştırır , yorgunlukları giderir , elhasıl güne -
şin ışığında çok kalmamak ve şiddetli zamanlarında olmamak şartla -
rile banyo yapılmasında faide çoktur , yalnız el , yüz , ense ve gözler yani açık olan yerler zıyaya gösterilmemelidir , sarı veya turuncu ren -
kte ince bir elbiseyi çıplak vücuda geymeli güneş banyosuna öyle çıkmalıdır .

Şiir köşesi :

AKŞAM

Susmuşmu yorulan dertli bülbülün
Afaki ağlatan hicranlı sesi ?
Baharda sararan bir pembe gülün ,
Rengini anyor akşam gölgesi .

Muxaffer Görktan

Eski Halk bilgilerine göre :

YÜZÜK VE NİŞAN PARMAĞI

HAKKINDAKİ GARİP DÜŞÜNCELER.

Çeviren : Hasan Askeri

Lise Almanca öğretmeni .

Yazan : Eduard Stemplinger.

Kaiserberg li Geiler (yıl 1510) Evlenme yüzüğü hakkında :
« İnsan yüzüğü dördüncü parmağında taşır » diyor .

Philinius , « Tarihi Tabii » sinde : En eskiden de yüzüğün sol elde taşındığını beyan ediyor .

Appian (Isadan 160 yıl sonra) , Mısırın Tarihinde ; bunun hak -
kında aşağıdaki esası bildiriyor :

« İnsan cesedinin teşrih ve muayenesinde ... Pek ince bir asabın bu parmakdan kalbe kadar gittiği sırrına vakıf olunmuştur . »

Erasmus Alberus , « Küçük evlenme Kitabı » nda (yıl 1534) bü -
tün Kurunı vusta gibi eski hekimlere bağlanarak :

« Karının Kocasına karşı ebedi samimiyetine ve kalbden sevgisine işaret olmak üzere , gelinin sol elinin en küçük parmağının yanındaki parmağına altın yüzük takmak eski bir adettir ; zira Annularibus de -
nilen bu yüzük parmaklarından kalbe birkaç hususi damar gitmekte -
dir, bundan ötürü bu parmağa kalb parmağı da tesmiye edilir » diyor .

Kalb , bugün , halk arasında umumiyetle aşkın cismâni makarrı deye kabul edilir . Meselâ , bir kız aşk bûğüsü yapmak isterse gece yarısı bir mum yakar ve şu kelimelerle onu deler : « Işığın yarıyorum , ışığı yarıyorum , sevdiğim kalbi deliyorum » . Bunun üzerine nişanlı erkek aşkından soğur ve ölür .

Yılda bir defa kurulan pazarlarda , veya Halk bayramlarında Kalb şeklindeki pastalar teati olunursa bu aşkın bir işareti sayılırdı . 14 üncü asırda Regensburger in meşhur resimli hatıraları üzerinde çiftlerin birbirlerine kalblerini sundukları görülür .

Türmelin nin Ulrich civarında (13 üncü asır) Bayan Venus bizzat bu mübadeleye kıymet vermiştir , ve yıl 1056 da Bodfeld de ölen III cü Hanri cesedini hernekadar Speyer de imparatorluk lahdine defn ettirdi ise de Kalbini Goslar da çıkartırdı , bununla aşkının « Goslar » a ait olduğunu söylemek istiyordu .

Keza 1935 de ölen Maraşal Pilsudski kalbini , ona her şeyden

aziz olan yere bıraktırdı .

Yüzük parmağında altın bulundurmanın müessir olduğunu Mathesius (yıl 1624) Halk diline tercüman olarak şöyle anlatıyor :

« Altın zehirli bir şarabdaki zehiri meydana çıkarır ; binaenaleyh büyük adamların parmaklarında altın ve mücevher taşıyarak yüzük parmağından Kalbe giden damarcıkları takviye etmiş olurlar » diyor .

Yüzük parmağının Büğüde de , büyük bir rol oynadığına şaşma - yınız ! Bir vakitler şeytan , köpek kıyafetine girerek ikide birde bed dua okuyan bir bayanı garbi Prusyaya kaçırmak istiyordu . Kocası onun sol elinin yüzük parmağını tutarak : « Ey cehennem ruhları , def olup gidin ! » diye seslendi , şeytan hemen gayip oldu !

Yüzük , kalb parmağında döndürülmekle , eski ve muassır halk hekimliğinin zan ettiği gibi hiçkırığa, baş ağrısına ve bunun gibi rahatsızlıklara karşı kurtarıcı tesirleri vardır . Staricius un « Kahra - manlar hazinesi » (yıl 1679) namındaki kitabında şunu okuduk :

Biz de gördük ve tecrübe ettik ki kalb parmaklarına takılan bir yüzükle insanda gizli bir hastalığın meydana gelmesi arzu edildiği takdirde , yüzüğü mütemadiyen buğulamağa başlamalı , görülecek - tir ki o insan senpati harici kalacak veyahut kendisine acınmayacak kadar çirkin olacaktır . Kalb parmağının uvalanması veya masaj edilmesi ile hastalık yapan cinslerin tard edildiğine itikad olunur . Bun - dan ötürü bu parmaga , Galeon ve Alexander von Tralles gibi es - ki hekimler arasında digitus medicinalis veya « Hekim parmağı » den - mekte idi .

Sigtraut in « Edda » adlı eski şimalilere ait şiirlerin ihtiva eden mecmuasında şöyle diyor :

« Deri hastalıklarında ve patlaklarında pencerelerin iç tarafında hasıl olan buğu sürülmeli , sonra yüzük parmağı ile silmelidir ; yine bu parmak yardımıyla baygınlar çabucak kendilerine gelirler ; bu pa - rmak aslâ mariz olamaz yâni hastalık tevlit eden şeylerden masundur .

Nihayet o kerameti olan bir parmakdır . Immermann in Münch - hausen (II 2) adlı grotesk tarzlı gülünç ve mübalağalı hikâyeleri ih - tiva eden kitabında bir saray Nazırından şöyle dinleyeriz :

« Genç bir bayan bir Geline , gelinliklerini dikerken yardım etse ve kazara nişan parmağını yaralasa o da aynı yıl içinde gelin olur ! » ve yine Hartlieb ; « Memnu Hünerler » adlı kitabında :

« Küçük parmak yüzük parmağının üst kısmına kadar erişebili - yorsa saadete , aksi hali bedbahtlığa yormalıdır » , diyor .

Adanalı Ziyadan Dargalar :

Derleyen :

Bekir Sıtkı Sencer .

GAZEL

Nagmei Şadi

Bir elde cami canefza , bir elde desti cananım
Bana elverdi gönlümce bu gün ahkâmı devranım .

Tenezzül eylemem abi hayati cavidaniye
Rehiki la'li dilberle şu demde ben ki reyyanım .

Eman ey şevk aheste revan ol hanei kalbe
Küsiste olmasın ta cuşışinden riştei canım .

Temadi etmeyeydi hiç olurmiydi bu rütbe şevk
Sana ey ruzi hicran dogrusu medyuni şükranım .

Ne var güldesteler saçsam meşami bezmi yarane
Mahabbet gülşeninden bak Ziya, pür destü damanım .

KITA

Bir alay eşhası metruke yatup turmaktayız
Per perişan künci mihnente soran yok ya ahi .
Bir komsiyon bari eylerdi teşekkül bizlere
Kâş ki emvali metruke olaydık biz dahi .

KITÂ

Zügürt Tesellisi

Derdi Hıfzı mâmelek , kaydi hisabi simizer
Nimeti rahat bırakmaz agniyâyı nâsde .
Müflisin bir nefsidir sermâyei endişesi
Nisbeten pek çok safa var âlemi iflâsde .

1923

Afyon'da söylenilen türküler serisi

ÇİL AHMET TORKÜSÜ

- 3 -

Seçen : Halil Mümtaz.

Ark üstüne abaları serdiler
Saat üçde çil Ahmedi vurdular.
Ceran Ahmet sana nasıl kıydılar,
Dibinde bulası gül ile nerkis
Sabahlar olmuyor Ahmedim sensiz.

Sandıklıdan gelir kaba leblebi
Annesinin mühür gözlü Ahmedi
Sen şöyle dur ben çekeyim zahmeti.
Karlar yesem hararetim kesilmez
Bir güzel uğruna yeyit asılmaz.

Evlerle ark üstünün arası
Yaktı beni gözlerinin karası
Aman allah nedir bunun çaresi
Dibinde bulası gülile nerkiz
Sabahlar olmuyor Ahmedim sensiz.

Yapılan araştırmalarda bu türkü 70 - 80 senelik bir hayatı var . Çil Ahmet Cenkeci mahallesinde oturan keskin ve azgın bir delikanlı imiş. Etrafını daima korkutan geçimsiz ve zararlı bir huyu varmış... Bir gün oturak âleminde , kadın raksı esnasında o meclisdeki bir delikanlıya ehbablarının içinde laf atmış . İzzetinefsini kırmış , gencin ehbabları içerlemişler gece Çil Ahmedin kapısına oturmuşlar . Beş gün dışarıya çıkarmamışlar... Bakmışlar ki Çil Ahmet dışarı çıkmıyor kendilerini gizlemişler . Ahmet evden çıkar çıkmaz bir köşede bastırarak bıçakla vurup öldürmüşler...

Bu izahatta 90 tevellütlü ve şimdi çarıkçılık yapan ve Afyon türkülerini bilen Mollamehmetten yardım gördük .

Eski Zamanlarda AFYONDA YAŞAYIŞ

- 11 -

Edip Âli Gökpınar.

Bir İzah .

Memleket Folklorunun en önemli ve en faydalı kısmı şüphesiz « eski halk yaşayışıdır » . Bu hususta , halen , en iyi vesika kaynağı şeriye sicilleridir . Sırf halkın hayatına , o zamanki ahlak ve adetine ait belgeleri tetkik ve neşrini memleketimizde ilk evvel Taşpınar yapmakla derin bir haz ve zevk duymaktadır.

Her memlekete nasip olmiyan bir mazhariyetle , şer'îye sicilleri sayesinde Afyonun 300 senelik hayatını , elden geldiği kadar , tesbit imkânı var . 1046 hicri tarihinden itibaren en son zamanlara kadar mevcûd olan bu sicillerden ; maalesef , yıllar arasında eksik ve vaktile zayi olanları vardır . Bu gün , büyük bir itina ile Adliye mahzeninde muhafaza edilen bu sicillerin hepsinin üzerinde ait oldukları yıllar kayıtlı olduğundan , ve sicil numaraları bir iki defa değişmiş bulunduğundan tetkikimizde yalnız senelerini tesbitle iktifa ediyoruz . Neşretmekde olduğumuz , vesikaları tasnif ederek okuyucularımıza sunmak imkânı vardır . Fakat ; ifade , tarz ve şeklile bir birine çok yakınlık gösteren mevzûları alt alta sıralayarak okuyucu zevkinde monoton bir ihtizaz yapmaktan çekiniyoruz .

Binaenaleyh ; neşriyatımızda ki tanzim usûlini şimdilik böylece muhafaza edeceğiz .

Afyon'da gelip geçen mutasarıfları , mütesellimleri , Anadolu valilerini , ve bunların içinde zalim veya adil olanların hangileri olduğunu muhtasar bir şekilde tesbit etmekteyiz . Ardı arkası kesilmeyen vergi , cizye , imdadi seferiye , valilerin mutasarıfların tayinine masraflarına aid ferman ve emri müsamaha ile geçerek yalnız halkın hayatına , kendi yaşayış tarzına ait vesikaları neşre devam ediyoruz . Tekrar , tekrar kaydedelim ki ; evvela halk , sonra halk ve daima kendinden hiç bahsedilmemiş meçhul halk . Ve onların nisyan ummanındaki , sükûnet mevcelerini biraz kımıldata biliyorsak ne mutlu . .

Oldurki Karahisar sahip kazasına tabi Doğanlar nam sakinlerin - den Satılmış bin İbrahim nam kimesne meclisi şer'i hatırı lâzimüt - tevkirde kazayı mezbure tabi Bağçecik nam karye sükkânından Meh - met nam kimesne mahzarında takriri kelâm edüp mezbur Mehmet tarihi kitabdan bir sene mukaddem sulbiye kızı Ayşe nam bikri bana namzed eylemiş idi. Ben dahi bazı esvap irsal ve isal edüp hala tezev - vüç etmek murad eyledigimde imtina eder vaki hal mezbur Mehmed den sual olunup cevabı tahrir olunmak talep ederin dedikde ğıbbessual mezbur Mehmed cevabında filhakika tarihi mezburda sulbiye kızım mezbure Ayşeyi merkum Satılmışa namzed eyleyüp mezbur Satılmış dahi bazı eşya irsal ve isal eylemiş idi . Lakin kızım mezbure Ayişe akile ve baliğa olup merkum Satılmışa kendüyi tezviçde imtina eder dedik de mezbur Ayişe mahfili kazaya ihzar olunup sual olundukda filvaki babam mezbur Mehmed tarihi mezburde merkum Satılmışa beni namzed eylemiş lakin ben akile ve baliğa olmağile iradei cüzi - yem yedimde olup merkum Satılmışa varmam deyü cevap verüp mez - buranın beyinlerinde nikâh olmayup mücerred namzed olmağile mez - bure Ayişeye kerhü cebr olunmak meşru olmamağle mezbure Satılmışın merkum Mehmede irsal eylediği eşyayı kendüye teslim ve badelyevm mezbur Satılmış dahi mezbure Ayişeye taarruzdan men'i birle mahüvelvaki ketp ve yedi talibe defolundu .

Lisene seman ve seb'ine ve elf 1078

Afyon kalesi imperetorluğun en mühim hapishanesidir .

«Yusuf Paşa hazretlerinin, hapisleri dızdara (hıfzeylesin) deyü bu - yurultularıdır »

Sen ki Karahisarsahip dızdarsın . Danişmentler cemâatinden Şa - hin bey karındaşı Bektaş ve Ahmet ve amuceleri Ömer ve 9 nefer adam cem'an (12) nefer adam olur . Mezburonu kal'ede muhkem ahzübend ve hapis edüp gecede ve gündüzde habü rahatı terk edüp bunları gözedesin . İyazenbillâhi teâla birisi kurtulmak ihtimali olur - sa aman ve zaman vermeyüp hakkından gelinmek mukarrer bilesin . Bu hapislerin sayir hapse kıyas etmeyesin . Mezburon hapislerin hak - kında rikâbı hümayuna ihzarlarına emri padişahi varid olmağla rikâ - bı hümayuna gönderilecektir. Veçhi meşrut üzere amel edesin olbap - da .

25 Zilhiçce 1075

.... Yusuf Paşa

ABONE:

Seneliği [120] kuruş. Abona için Halkevine baş vurmaktadır.

İmtiyaz Sahibi : Ahmet Sami Onur.

Neşriyat Direktörü : Sami Akyol.

Basıldığı Yer : İkaz Basımevi - Afyon.

